

تل افغان

www.talafghan.com

خپلواکه ، ناپیلي ، ټولنيزه او فرهنگي وېب پاڼه

پوهنمل سرفراز مومند

26.2.2010

لنډی

زما گران دوست دیپلوم انجنیر عبدالقادر مسعود ډیر ښکلی هنری ذوق لري، خو لنډی یی د انټرنیټ په یوه صفحه کی ډیر په زړه پورې انداز ځای په ځای کړی دی، زما په نظر یی یو ابتکاری کار کړیدی، زما ډیرې خوبې شوې، ما ورته وویل چی دا ستا کار ځکه د ستایلو وړ دی چې ته یو انجنیر یی او د ادبیاتو سره دې دومره مینه ده چې په دی صفحه دې ډیر زحمت ویستلی دی، زه مسعود صاحب ته د اوږد عمر او روغتیا تر څنگ د نورو هنری ابتکاری کارونو ارزو لرم. د دغه گران دوست په غوښتنه په داسی یوه موضوع چې ډیرې اوږدې تحقیقی لیکنی ته ضرورت لری، په څو لنډو کرښو بسنه کوم، هیله ده چی د قدر وړ لوستونکی می د ډیر اختصار په وجه و بڅښی.

کله چی د پښتو په ادبیاتو خبرې کوو نو مجبور یو چې د پښتو ژبی په باره کی یو څه ووايو، همدارنگه پښتو ژبه او پښتانه سره لازم او ملزوم دی، یعنی ادبیات حتمی د یوې ژبې پورې اړه لري، او هره ژبه په غیر د انسانو څخه په هوا کی مینځ ته نشی راتللي. نو پښتانه- پښتو ژبه او پښتو ادبیات د یو بل سره تړلي دي نو مونږ که د پښتو د ژبی په اصالت خبری کو نو په عین زمان کی به د پښتو په ادبیاتو خبری کو.

پښتو ژبه د تاریخ په مختلفو دورو کی محققینو څیرلې ده او هر چا د خپلې وسې پورې پکی څیرنی کړیدی، ځینو څیړونکو پښتو ژبه غیر اریایی سامی ژبه بللی ده، هغه مستشرقین چې دا نظر لری عبارت دي له هنری راورټی انگلیس- سرویلیم جونز انگلیس الکراندر-رنز انگلیس- چارلیزمیسن- برنس- دکتور بیلواو کرونسکی پولنډی.

دوی د پښتو ژبې په څیرنه کې ډیر زحمت ویستلی خو نورو مطالعاتو ثابته کړه چې دا نظر افسانوي او عنعنوي دی او له ریشی یی رد کړیدی هغه ډله څیړونکی چی ددې نظر په مقابل کې وایی چې د پښتو ژبه یوه سوچه اریایی ژبه ده چې د هند و اروپایی ژبو د سترې کورنۍ پوری اړه لري دا ډله هم په درې برخو ویشل کیږی.

اوله ډله پښتو ژبه یو اریایی ژبه بولي، چی د اریایی ژبو په شرقی څانگه (سنسکریت) پوری مربوطه ده.

دوهمه ډله پښتو ژبه یوه اریایی ژبه گڼی چی د هندو ایرانی یعنی غربی (اوستایی) څانگه پوری اړه لری.

دریمه ډله پښتو ژبه نه سانسکریت او نه اوستا پوری مربوطه گڼی، بلکه وایی چی پښتو ژبه یوه مستقله اریایی ژبه ده چی د

سنسکریت او اوستا سره موازی لرغونی ژبه ده، یا په بل عبارت پښتو ژبه د سنسکریت او اوستا تر مینځ د اتصال کړی ده.

د اولې ډلې څیړونکی: کلدت پروت- رابرت لیچ- رودولف هورنل- پات- الفنسټن دي

د دوهمې ډلې څیړونکی: جیمز ډار مستیتر- ماکس میولر- جورج مارگنسترن دي

ددریمې ډلې څیړونکي: ډاکټر ترومپ- شیلی ډیور- پرفیسور اډیلنگ- برنارډ ډورن- جان ملکم او استاد پوهاند عبدالحي حبیبي دي.

پاسنیو لیکوالانو د پښتو ژبې په اړوند د قدر وړ څیړنې کړې دي، کتابونه یې لیکلي دي چې مونږ د هر یو قدر دانی کوو او نومونه یې د ډیرو لویو لیکوالو او څیړونکو په حیث په تاریخ کې ثبت دي، ما په دې خاطر چې د اصلی موضوع نه لرې نشو نو په دې لنډو څو کرښو کې بسنه وکړه، د هر یو کتابونه او نظریات او دلایل تشریح کول د ډیرې اوږدې مقالې ایجاب کوي. لنډی:

په هر صورت لنډی د پښتو ژبې اصیل او په زړه پورې ولسي ادب یوه برخه ده، چې لمن یې ډیره پراخه ده، دومره پراخه چې په یو بیت کې بحرونه راغاري او د ژوند مسلط شرایط په ډیره بڼکلي بڼه انځوروي. د لنډی، لمړی نیم بیت 9 او دوهم نیم بیت 13 سیلابونه لري، دا په پښتو کې د شعریو خاص فورم دی، لنډی فقط په پښتو ژبه کې وجود لري د نړۍ په بله ژبه کې نشته.

لنډی د زرونو کلونو راهیسې د ولسي شفاهی ادب په توګه خوله په خوله او سینه په سینه له یو نسل نه بل نسل ته را رسیدلې دي، لنډی د انسان په احساس ډیر ژور تاثیر کوي او د پښتنې ژوند ټولې برخې پکې ډیرې عمیقې لیدلای شو، چې دا صفت په دومره زور د پښتو شعرونو په نورو ډولونو کې نه لیدل کېږي.

لنډی د پښتو ادب هغه با ارزښته پانګه ده چې پښتانه پری ویاړي او پکې د انسان د احساساتو درجه بندې ډیره دقیقه شویده، د پښتنو د عواطفو، دردونو، ستونزو، انګیرونو بڼکلي ترجماني کوي او د هر ذوق وړ مطالب پکې لیدل کېږي.

لنډی، چې شاعر یې نه دی معلوم- شمیر یې نه دی معلوم- زمان یې نه دی معلوم- مکان یې نه دی معلوم- یعنی هر چا ویلی په هره موضوع ویل شوي، بی اندازې زیات ویل شوي- په هر وخت کې ویل شوي او د پښتنې ټولني په هر ځای کې ویل شوي دي- نو ځکه لنډی، دا امتیاز لري چې ټول پښتانه یې خوښوي-

لنډی، د فورم له پلوه ټولې یو فورم لري خو د مضمون له پلوه ډیرې متنوع دي او د پښتنو د اجتماعي ژوند ټولې برخې یې په هر زمان او مکان کې په ډیر ساده، روښانه او په زړه پورې طریقه په ځان کې ساتلي دي.

په لنډیو کې د پښتو ادبیاتو د ادبي فنونو ټولې نمونې په ډیر روښانه طریقه پیدا کولای شو.

په لنډیو کې تشبهاو استعارات ډیر بڼکلي تطبیق شوي- زه د نمونې په ډول صرف دا یوه لنډی را اخلم.

ځان یې زړو جامو کې جوړ کړ

لکه په وړان کلي کې باغ د گلو وینه

ګران لوستونکي به دا تشبه په خپله وګوري چې په څومره قوت څومره ساده او بڼکلي بڼه په دې لنډی کې ځای شوی ده لکه (بحر په کوزه کې).

لنډی، په پښتنې مختلفو سیمو کې مختلف نومونه لري. لنډی- ټپه- مصری- ټکی- دا نومونه فقط د محیط په تغیر سره بدلېږي نور په فورم او په مضمون کې یې هېڅ فرق نشته.

لنډی- که عشقي دی او که حماسي دي، که ټولنيزي دي او که تاريخي، ډیرې خوږې دي او ماته ګرانې او ډیرې می خوښېږي.

په لنډیو کې ډیرو د قدر وړ لیکوالو لیکلي دي- چا را ټولې کړيدي- ځینو په کې تقلب هم کړی- پخوانی- تاریخي لنډی- یې پخپل نامه ثبت کړيدي- په هر صورت تر اوسه په لنډیو یو ژور اکادمیک کار ندی شوی.

هیله ده چې دا نیمګړتیا ډکه شي.

دا اخري لنډي دې دا وي
اخري مکرې د يارانو مجلسونه

په درنښت

پستو لندي

سلام دي راغي ته را نه غلې
زه به دې څه کرم بې دیدنه سلامونه
کاغذه ورته په تعظیم شه
په مرور آتنا مي وايه سلامونه
د مازديگر زيريه لمره
په روغو وايه د رنځورو سلامونه
سلام په سرو شونډو مزه کا
د مسافرو سلام ځي په کاغذونه
ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

اصیل گلاب چې پکې نه وي
په نورو گلو مې تسل نشي مینه
اصیل گلاب راڅخه ورک دې
کم اصیل گل که بوي وم ډک دي باغونه
په گورستان کې خاوري مه شي
گل د گلاب شي چې دې خاورې بویوینه
ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

یار مې هندو زه مسلمان یم
د یار لپاره درمسال جاړو کومه
خدای به دې زلفې په لاس راگرې
ماته د کلي ماشومان دعا کوینه
ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

خاطر دی ډیر راباندی گران دی
دچا د وړاندی سترگې نه در اړومه

پگړی کزه تره جانانه
یو خونبه ایسې بل ټې پیغلې خونبوینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

د گودر غاړه په بنایسته کړی
ورله روان شول د بلبلو کاروانونه

د گودر غاړه ورته نیسه
لیلا د جنو میره ده مخکې در به شینه

د گودر غاړه ورته نیسم
زما جانان پر دی لار تللی را به شینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتونډی

دا سری منگولی نری غاره

لکه کوتره په مکیز گودر ته ځینه

د دی گودر غاری ته گوره

نری لکه دی بیغلی زرونه ودیتوبینه

د گودر خواتی زی شوره

چی شا لیلا منگی په سپوری ډکوبینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتونډی

حانانه ستا د زره لپاره

زه به غومه د گودر غاری له درځمه

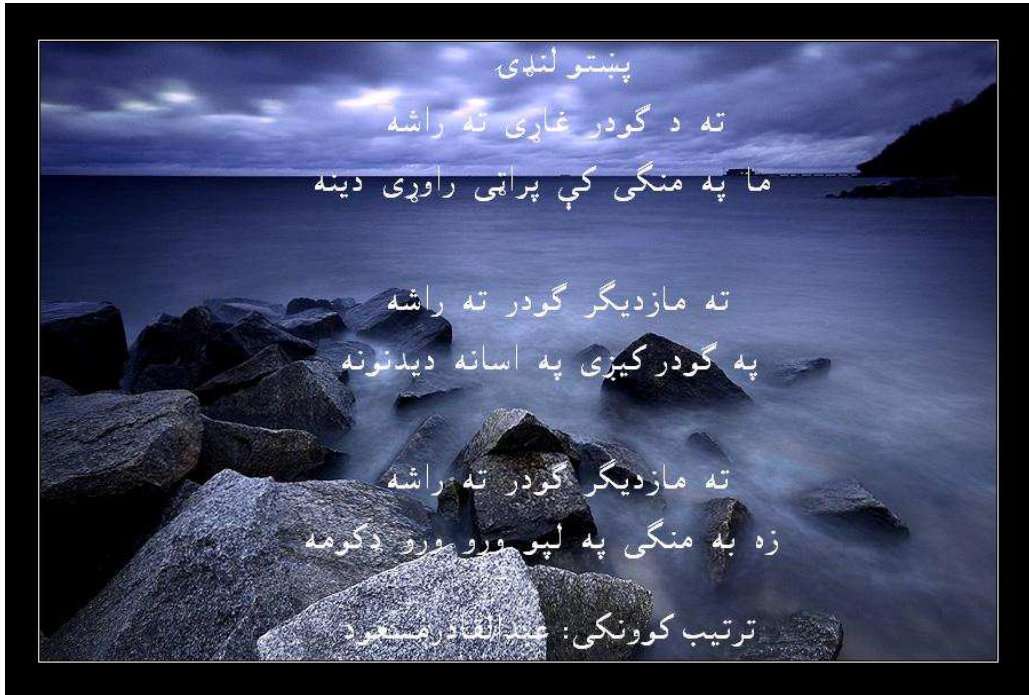
خاوند به د دی مار دیکر کر

په گودر حور شو د مکيو کنارونه

دا سری منگولی نری غاره

گودر ته لپره د چا ژوند خرابوبینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډۍ

اوسکي مې سيند غوندي بهيزی
بيا به د سيند د غاړی نه کوم سيلونه

پلار يې د بر کلی ملک دی
لور يې د کوز کلی منگی راډکوينه

خوله به د خدای په رضا درکړم
منگی مې ولی بسوروی لنده دې کړمه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډۍ

د غرغری میدان ته راشه
سبا مې ستا په تهمت دار ته خيژوينه

خاوند ه ټوله مې تری زار کړی
زما په سريې غرغري منلی دینه

عمر دی ډیر شه خپله یاره
زما د زړه ستنی په تا ولاړی دینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډۍ

علم درياب كوشش كشتى دي
په كشتى كينه په درياب وگرځه مينه

په ما دى ټول كلى خبر كړ
په تا دې يو دادا خبر دى زړه دى چوپينه

په تور اوربل مې جنگ جوړيزى
زما بې غوره ياره څه چې ترينه ځونه

ترتيب كوونكى: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

جانانه ستا مزگی نشته

زما همخولي زانگو گانې زنگوینه

که مور او پلار دی خدای رضا کړل

د ماما گانو به دي زنی ونیسمه

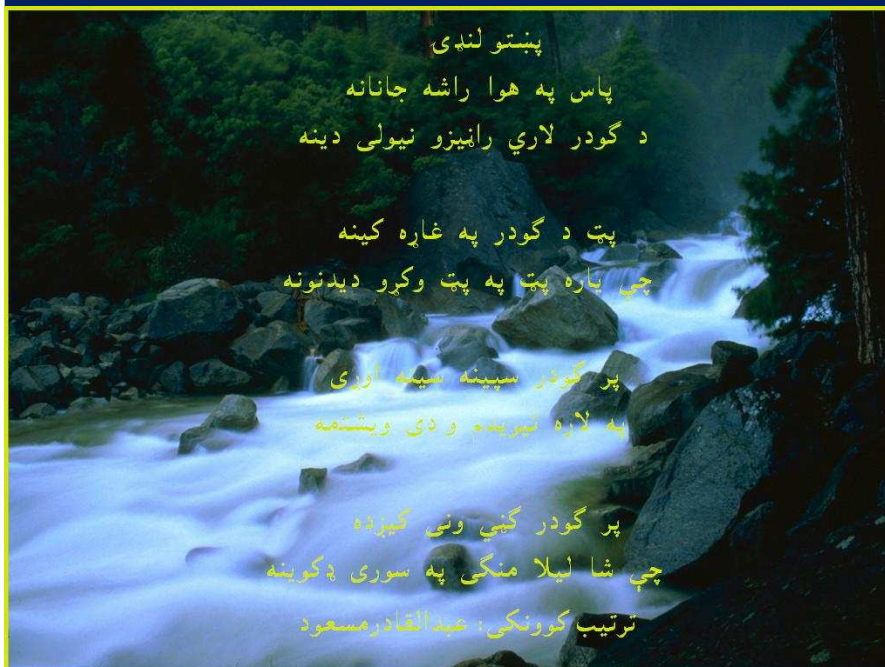
زلفی دی بی شماله بسوري

لکه استاد شاگرد ته لښته خوځوینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پستولندی
پر گودر نسه رانه کیزده
دمازدیگر اوبو له ځمه وا به یې خامه
پر گودر څه بلا لکیزی
چې کشر ورور یې بدرگه ورسره ځینه
په گودر اسوز سالو ټسکاره شو
چاوې سالو دی وچاوې اور ولکیده
ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پستولندی
پاس په هوا راشه جانانه
د گودر لاري راښيزو نيولی دینه
پټ د گودر په غاړه کینه
چې یاره پټ په پټ وکړو دیدنونه
پر گودر سپینه سینه اوری
په لاره تیریده و دی ویشتمه
پر گودر گڼې ونې گڼیزه
چې شا لیلا منگی په سوری ډکونینه
ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتولنډی

اوبه د کوز گودر خوزی دی
زه د مین دپاره بر گودر ته ځمه

بدن دریاب زړه مې گودر دی
د غم ویلی پکې رگونه تللی دینه

بیا به منگی ته گوتی نه کړم
مور د گودر د تلو نه ما منعه کوینه

پاس په گودر د پیغلو جنگ شو
د سور سالو میرمنی ماتې گډوینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

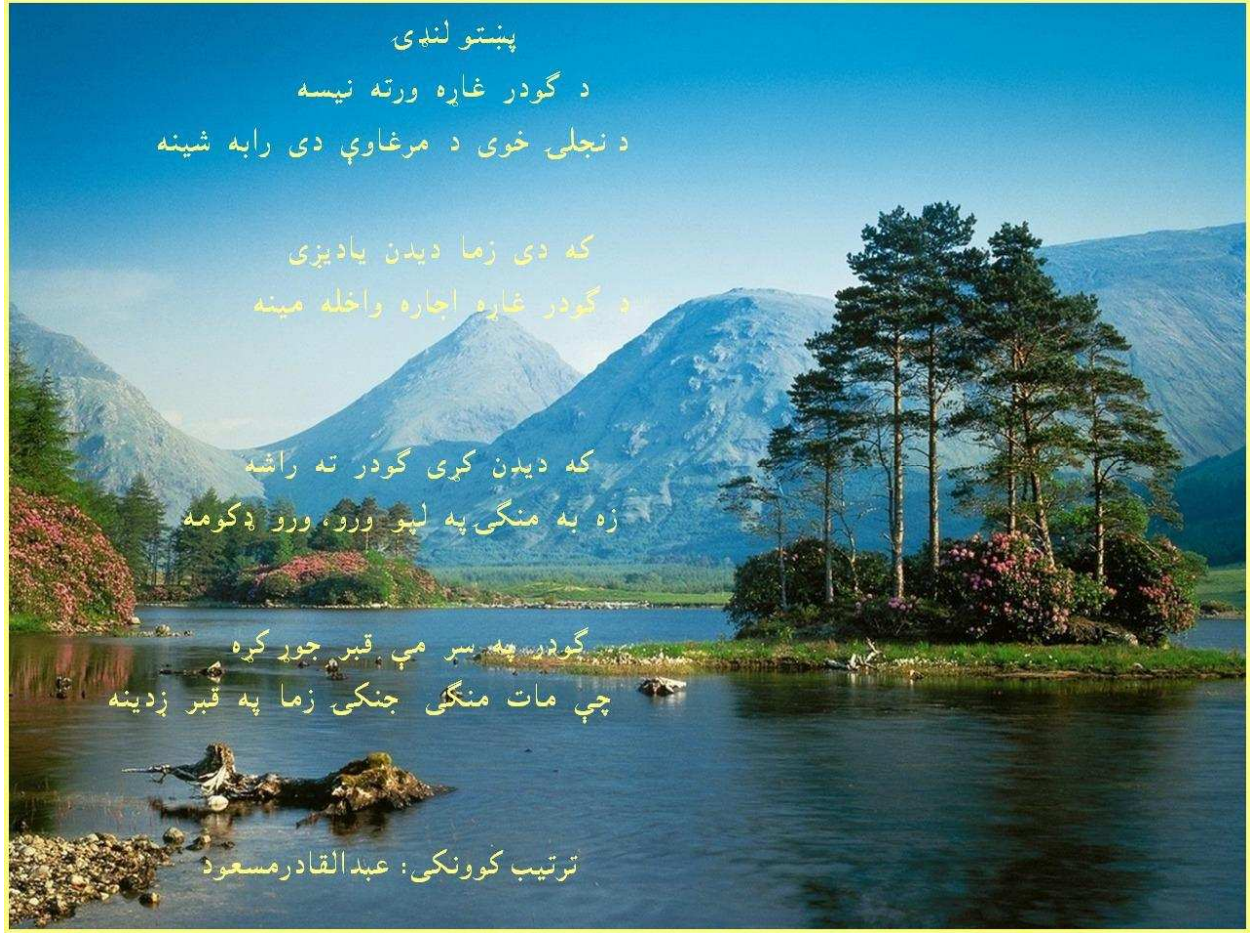
ما د گودر په غاړه ښخ کړی
چې جنکی مې مات ښکړی په قبر زدینه

منګي بې ټول په ډنډ غوبه کړل
شېطاسی منګی په لېو ډکوبه

یو گرت اوبه منګی نه راگره
د وصال تزی یم اوبه بهاته کومه

اوبه د کوز گودر خوزی دی
لیلا د یار لپاره بر گودر ته ځینه

ترتیب کونکی: عبدالقادر مسعود

پښتولنډی

د گودر غاړه ورته نیسه
د نجلۍ خوی د مرغاوې دی رابه شینه

که دی زما دیدن یادیزی
د گودر غاړه اجاره واخله مینه

که دیدن کړی گودر ته راشه
زه به منگی په لېو ورو، ورو دکومه

گودر به سر مې قبر جوړ کړه
چې مات منگی جنکی زما په قبر زدینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

یار مې ټوپک زه یې مرمي یمه
په تورو غرو کې یې ویشتم ورکه یې کرمه

ورشه دیار خبر دی واخله
چې بی دیدنه دی ساته لیونی شونه

مازدیگر چیرته وی چې نه وې
خوری وری زلفی په بام ولاړه ومه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډۍ

اوبه د هر گودر خوزې دي
جانانه ستا دپاره کوز گودر ته ځمه

ځاونده ما د گودر گل کړې
چې جینکی مې شوکوي سر کې مې زدینه

په گودر څه ټکه لويدلې
چې کشره خور يې بدرگه ورسره ځپنه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډۍ

د روغیدو تمه مې نه مننه
جانان په غشو د بنو ویشتلې یمه

باڼه دی ورو جگ کره شریڼې
ماته دی سم د زړه په سر تومبلی دینه

زه په عاشق سړی پوهیزم
یا یې رنگ زیر وی یا یې شونډي وچي وینه

جانانه دومره را سره واي
لکه بریننا چې د بارانه سره وینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

تا چې پر مخ خپیره راکړه
د اوبسکو ډکې سترگې چا ته وایرومه

بیلتون توپک شو راته ډک شو
نا خاپه ټک شو په زرگي یې ورویشتمه

باور مې نه شی که به روغ شم
بلا زخمونه مې په زړه دی مې به شمه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډۍ

په گودر سور سالدو ښکاره شو
ما ويل په تورو اوبو اور ولگیده

د زلفو تار ښاني راگره
که په قیامت یې رانه غواړې درېې کرمه

سبا مې ستا په تومت وژني
ځای د راستۍ دی چې منکر نه شې مینه

سپوزمیه سر وهه راخیژه
یار مې د گلو لو کوي گوتې ریښه

مازدیگری دی ښیرې مه کره
ته به د ناز ښیرې کوي ریښتیا به شینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود

پښتو لنډی

په گورستان کې خاوري مه شي
گل د گلاب شي چې دې خاورې بوبوينه

په وینو سور لکه گلاب شه
پښتنې ناوې دې په تور اوربل کې زدینه

خولگې دې سره لکه گلاب ده
حکمه یې واړه بلبلان ثنا کوینه

ترتیب کوونکی: عبدالقادر مسعود